
TEMATSKA POT NA SVOJI ZEMLJI

Nova kulturna pridobitev v Baški grapi

427

Slovenski etnografski muzej je v letih 2012/13 kot partnerska ustanova sodeloval pri pripravi *Tematske poti Na svoji zemlji*, ki smo jo v Baški grapi odprli oktobra 2012. Posvečena je prvemu slovenskemu zvočnemu celovečernemu igranemu filmu *Na svoji zemlji*, katerega glavnina prizorov je bila posneta v letih 1947/48 v vaseh Koritnica in Grahovo ob Bači. Pot ohranja skupni spomin ustvarjalcev in domačinov na čas snemanja filma, ki je pomenil začetek slovenske profesionalne kinematografije. S tematskimi tablami na snemalnih lokacijah smo ustvarili novo vidno povezavo filma s kraji snemanja in vanjo zajeli tudi spomenik snemanju, ki ga je Društvo slovenskih filmskih delavcev leta 1975 postavilo na Grahovem ob Bači. Table vzpostavljajo razmerje med filmskim in realnim prostorom ter dokumentirajo spremembe v prostoru Baške grape – fotogrami iz filma in fotografije iz časa snemanja omogočajo primerjavo z današnjim prostorom, spremno besedilo pa razlaga vzroke teh sprememb.

Interpretacija na tematski poti je večdisciplinarna: vključuje filmske, etnološke, zgodovinske in dediščinske vidike. Dediščino igranega filma pojmuje zelo široko – poleg filma in raznovrstnih dokumentov o njem in njegovih ustvarjalcih vanjo prištevamo tudi pretežno etnološke vidike, kot so vloga lokalne skupnosti ob nastajanju filma, njen odnos do filma, negovanje spomina, prisotnost lokalnega prebivalstva in pokrajine v filmu. Zadnje lahko opredelimo tudi kot dokumentarne vidike igranega filma – čeprav igrani film ni zavezan dokumentarnosti, so se režiser France Štiglic, scenarist Ciril Kosmač, scenografi in kostumografi odločili za realističen prikaz okolja in ljudi. Vzporednice med filmom in resnično podobo povojne Baške grape razkrivajo še zgibanka, dve medijski točki na Grahovem ob Bači in spletna stran www.tpnasvojizemlji.si/, ki je neke vrste spletni almanah filma *Na svoji zemlji* in *Tematske poti*.

Zakaj se je snemanje filma *Na svoji zemlji* tako močno vtisnilo v spomin domačinov? Prihod ekipe je spremenil podeželski vsakdanjik v neke vrste evforično, praznično vzdušje, domačine so vključevali kot statiste in pri preskrbi filmske ekipe, snemali so v njihovih hišah, igralci so nosili njihova ponošena oblačila. Štiglic jim je prikazoval filme, jih izobraževal o filmu na splošno in še posebno o njihovem filmu, prirejali so tudi ples. O tem pripovedujejo člani ekipe in domačini, ki so

vsi stari nad osemdeset let, o tem lahko beremo v člankih Franceta Štiglic (glej spletno podstran Literatura), to lahko zaznamo v dokumentarcih. Prijateljski odnosi med ekipo in domačini v letih 1947/48 in vsebina filma, s katero so se vaščani zlahka poistovetili, so povzročili, da vaščani vztrajno negujejo ta zgodovinski spomin, zadnje desetletje z vsakoletnimi prireditvami. Prav ta živa prisotnost je bila glavna spodbuda za nastanek *Tematske poti*, zato smo se trudili, da je bila vaška skupnost seznanjena z načrti in da so njeni predstavniki sodelovali pri vseh glavnih odločitvah in zato lahko trdimo, da je *Tematska pot* opredmeten skupni spomin.

428

Čeprav je *Tematska pot* locirana v Baško grapo, od vsega začetka poleg lokalnega zajema tudi nacionalni vidik. Film *Na svoji zemlji* je vsekakor del nacionalne filmske dediščine in prelomnica v slovenski filmski zgodovini. O nacionalnem pomenu pričajo tudi vsebinski partnerji, ki so omogočili nastanek *Tematske poti*. Filmske ustanove Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije, Slovenska kinoteka in Slovenski filmski center so dale na razpolago filmsko, fotografsko in pisno gradivo o filmu, Radiotelevizija Slovenija in drugi producenti so dovolili predvajanje dokumentarnih oddaj, Kinodvor in Kinobalon sta sodelovala pri razvoju programov za otroke in mladino. Slovenski etnografski muzej je prispeval interpretacijo, Tolminski muzej razstavo *Na svoji zemlji – 60 let kasneje*, Mestni muzej Idrija, Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin in Kinoatelje sodelujejo pri programih in promociji *Tematske poti*. Gimnazijo Tolmin ter Osnovno šolo Simona Kosa Podbrdo in Osnovno šolo Dušana Muniha Most na Soči smo povabili k sodelovanju pri odprtju poti, da so se dijaki in učenci na ta način aktivno srečali s filmsko dediščino. Krajevna skupnost Grahovo ob Bači, Planinsko društvo Podbrdo, Športno društvo Zarja in Prostovoljno gasilsko društvo Grahovo ob Bači so bili nepogrešljivi pri postavljanju tematskih tabel, označevanju trase poti, pomagali so pri organizaciji odprtja, pot bodo redno vzdrževali. Za prostor Baške grape zelo pomembno in izredno dejavno Društvo Baška dediščina koordinira izvajanje programov in skrbi za usposabljanje vodnikov.

Uradni nosilec *Tematske poti* je Občina Tolmin, ki skupaj z Evropskim kmetijskim skladom za razvoj podeželja projekt tudi financira. Delovno skupino za *Tematsko pot Na svoji zemlji* sestavljamo avtorica idejne zasnove in interpretativnih besedil Nadja Valentinčič Furlan, vodja projekta in predsednica Društva Baška dediščina Alenka Zgaga, koordinatorka projekta Maja Stegovec, predsednik Krajevne skupnosti Grahovo ob Bači Stanko Šorli in član Toni Obid. Dveletni projekt se izteka s koncem leta 2013, zadnji večji dogodek je bil letošnji Praznik slovenskega filma, posvečen 65-letnici filma.

Tematska pot Na svoji zemlji izobražuje o filmu in filmskih elementih ter prinaša novo interpretacijo filmske dediščine z vidika lokalne skupnosti, dviguje samozavest domačinov, povečuje prepoznavnost Baške grape in spodbuja kulturni turizem. Z razpisom za mlade avtorje razvija kreativnost mladih in spodbuja razmislek o tem, kaj nam danes pomeni izraz "biti na svoji zemlji". Razširja miroljubno, protivojno, protifašistično in protinacistično sporočilo filma in poziva, da Slovenci ohranjamo svoj jezik, kulturo in film.

Nadja Valentinčič Furlan

Igralca Štefka Drolc in Aleksander Valič sta 6. oktobra 2012 odkrila prvo tematsko tablo *Kapitulacija!*
(Foto: Ivan Merljak)

Tematska pot Na svoji zemlji neguje in usmerja poglede, pri čemer se sklicuje na prve slovenske filmske besede. (Naslovna stran vabila na odprtje tematske poti)